

CHƯƠNG 23 SẢN PHẨM DINH DƯỠNG VÀ SỮA CÔNG THỨC

TỔNG QUAN

Theo Kết quả tóm tắt Điều tra các Mục tiêu phát triển bền vững về trẻ em và phụ nữ Việt Nam 2020-2021 do UNICEF thực hiện, 97,6% trẻ em ở Việt Nam được bú sữa mẹ ít nhất một lần, 55,2% trẻ em từ 6-23 tháng tuổi được ăn dặm từ 5 nhóm thực phẩm trở lên trong những ngày khảo sát và 78,2% trẻ em từ 24-59 tháng tuổi đang phát triển đúng hướng ở ít nhất ba trong bốn lĩnh vực sau: biết chữ-biết làm toán, thể chất, giao tiếp xã hội, và học tập.¹ Mặc dù số lượng trẻ em suy dinh dưỡng đang giảm dần trong những năm gần đây, số lượng trẻ em bị thiếu hụt vi chất dinh dưỡng còn ở mức tương đối đáng kể.² Vì vậy, việc tiếp cận các sản phẩm góp phần cải thiện tình trạng dinh dưỡng, phát triển thể chất cũng như sức khỏe của người dân cần được đảm bảo. Để đạt được mục tiêu này, các chính sách và quy định của Chính phủ cần tạo điều kiện thuận lợi để các sản phẩm dinh dưỡng được tiêu thụ một cách rộng rãi. Trong khuôn khổ chương này, chúng tôi sẽ đặt ra một số vấn đề mà theo quan điểm của chúng tôi, là đang hạn chế điều này.

I. TÌNH TRẠNG XÂM PHẠM QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ VÀ VI PHẠM CHẤT LƯỢNG

Cơ quan liên quan: Bộ Khoa học và Công nghệ (BKHCN), Tổng cục Quản lý thị trường (TCQLTT), Bộ Y tế (BYT)

Mô tả vấn đề

Thực trạng xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ, và vi phạm chất lượng trong ngành sữa và thực phẩm đang tăng nhanh. Một số lượng không nhỏ các doanh nghiệp vì lợi nhuận đã không ngần ngại sản xuất các sản phẩm nhái hoặc giả mạo các nhãn hiệu danh tiếng, cùng các quảng cáo sai sự thật, để cạnh tranh không lành mạnh, gây nhầm lẫn cho người tiêu dùng về nguồn gốc và chất lượng sản phẩm. Nhiều doanh nghiệp trong số này còn sử dụng nguyên liệu kém chất lượng, quy trình sản xuất không đảm bảo vệ sinh, sản phẩm kém chất lượng, thậm chí tới mức giả mạo về chất lượng so với bản tự công bố, và đã có trường hợp bị truy tố trách nhiệm hình sự. Các hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ, vi phạm chất lượng, quảng cáo sai sự thật này không những ảnh hưởng nghiêm trọng đến quyền và lợi ích hợp pháp của các công ty kinh doanh nghiêm túc, mà còn ảnh hưởng nghiêm trọng đến quyền lợi và sức khỏe người tiêu dùng.

Một số nguyên nhân ảnh hưởng đến việc thực thi chưa thoả đáng Luật Sở hữu trí tuệ³ và Luật Chất lượng Sản phẩm, Hàng hóa:

- Việc thanh tra, kiểm tra chưa được tiến hành toàn diện và chặt chẽ, nhất là đối với các đối tượng quảng cáo và bán hàng trên mạng. Một số sàn thương mại điện tử có biểu hiện dung túng cho các sản phẩm vi phạm nhãn hiệu, mặc dù nhận được thư cảnh báo về vi phạm từ chủ sở hữu nhãn hiệu, nhưng từ chối gỡ các sản phẩm vi phạm;
- Thiếu cơ chế tự giám sát giữa các doanh nghiệp của cùng hiệp hội, ngành hàng, do đó cơ quan quản lý khó nắm bắt được các trường hợp vi phạm, cả về nhãn hiệu, chất lượng và quảng cáo;
- Chưa có yêu cầu các thực phẩm cho các đối tượng nhạy cảm như người già, bệnh nhân, phụ nữ có thai, trẻ

1 Kết quả tóm tắt Điều tra các Mục tiêu phát triển bền vững về trẻ em và phụ nữ Việt Nam 2020-2021, UNICEF. Xem tại: <<https://www.unicef.org/vietnam/media/8716/file/B%20C3%A1o%20c%20C3%A1o%20t%20C3%B3m%20t%20E1%BA%Aft%20-%20MICS%206.pdf>>, truy cập lần cuối ngày 01 tháng 11 năm 2023.

2 "Vi chất dinh dưỡng- Thực trạng và giải pháp hiện nay", Viện Dinh dưỡng Quốc gia, ngày 25 tháng 5 năm 2016. Xem tại <<http://viendinhduong.vn/vi-tin-tuc/vi-chat-dinh-duong-thuc-trang-va-giai-phap-hien-nay.html>>, truy cập lần cuối ngày 2 tháng 8 năm 2022.

3 Văn bản hợp nhất số 11/VBMM-VPHQ ban hành ngày 8 tháng 7 năm 2022

nhỏ phải được sản xuất tại các cơ sở đáp ứng Thực hành sản xuất tốt (GMP) hoặc tương đương, dẫn đến khó kiểm soát về chất lượng;

- Các cơ quan thực thi pháp luật (như công an kinh tế, quản lý thị trường) chưa được phổ biến đầy đủ các quy định về sở hữu trí tuệ, dẫn đến lúng túng khi thực thi, ngay cả với các hành vi vi phạm nhãn hiệu để nhận biết; và
- Trong nhiều vụ việc, Viện Khoa học Sở hữu trí tuệ đã đưa ra các kết luận giám định là vi phạm, cơ quan thực thi đã tiến hành xử lý, nhưng sau đó Cục Sở hữu trí tuệ lại đưa ra ý kiến ngược lại. Điều này gây rất nhiều khó khăn cho cơ quan thực thi khi ra quyết định giải quyết và khiến cho các đối tượng vi phạm càng “nhờn” Luật Sở hữu trí tuệ.

Khuyến nghị

1. Bộ Khoa học và Công nghệ:

- Tổ chức chương trình tập huấn nhằm tăng cường chuyên môn, kiến thức về sở hữu trí tuệ cho các cơ quan thực thi (như công an kinh tế, quản lý thị trường), khuyến khích các cơ quan thực thi chủ động xử lý các hành vi vi phạm nhãn hiệu để nhận biết mà không cần trưng cầu ý kiến chuyên môn;
- Có chuyên đề thanh tra và xử lý hành vi nhái/giả mạo nhãn hiệu và vi phạm chất lượng đối với ngành hàng thực phẩm, do đây là ngành hàng có ảnh hưởng rất lớn tới an toàn và sức khỏe cộng đồng để xác định và xử lý nghiêm minh các sản phẩm có bao bì, nhãn mác xâm phạm nhãn hiệu đã được đăng ký, bảo hộ của các doanh nghiệp khác và/hoặc vi phạm chất lượng; và
- Có biện pháp để giải quyết sự không thống nhất về ý kiến chuyên môn giữa Cục Sở hữu trí tuệ và Viện Khoa học Sở hữu trí tuệ.

2. Bộ Công Thương:

- Chỉ đạo lực lượng quản lý thị trường thanh tra và xử lý nghiêm hành vi nhái/giả mạo nhãn hiệu và vi phạm chất lượng đối với ngành hàng thực phẩm;
- Có biện pháp yêu cầu các sàn thương mại điện tử nhanh chóng xử lý các hành vi nhái/giả mạo nhãn hiệu, vi phạm chất lượng và vi phạm quảng cáo khi nhận được cảnh báo từ chủ sở hữu nhãn hiệu hoặc từ cơ quan chức năng; và
- Có biện pháp khuyến khích các hiệp hội, ngành hàng thực phẩm xây dựng Bộ Quy tắc ứng xử, trong đó thống nhất hướng dẫn chi tiết những việc nên làm và không nên làm; các doanh nghiệp cam kết sản xuất sản phẩm đạt chất lượng, không vi phạm nhãn hiệu, kinh doanh và quảng cáo đúng pháp luật; có cơ chế góp ý để phát hiện, thông báo, tự khắc phục các vi phạm, và cách thức báo cáo cơ quan quản lý nếu tiếp diễn vi phạm.

3. Bộ Y tế:

- Sửa đổi các văn bản pháp luật theo hướng yêu cầu các thực phẩm cho người già, bệnh nhân, phụ nữ có thai, trẻ nhỏ phải được sản xuất tại các cơ sở đáp ứng Thực hành sản xuất tốt (GMP) hoặc tương đương.

LỜI CẢM ƠN

Tiểu ban Thực phẩm Dinh dưỡng thuộc EuroCham